

Uzaktan öğretim, daha geniş kitlelere eğitim hizmeti götürebilmek, eğitimde fırsat eşitliğini sağlayabilmek amacıyla farklı fiziksel ayrı mekanlardaki öğretmen ve öğrencilerin, çeşitli iletişim teknolojileri yardımıyla etkileşimde buldukları, öğretme-öğrenme faaliyetlerini gerçekleştirdiği bir öğrenim şeklidir.

Uzaktan eğitim öğretme ve öğrenme öğelerini bir araya getiren bir terimdir. Uzaktan öğretim ve uzaktanöğrenme arasındaki ilişki Çizim 1’de gösterilmektedir.

Çizim 1: Uzaktan Öğretim ve Uzaktan Öğrenme İlişkisi

Uzaktan Öğretimin Tarihçesi

Uzaktan eğitimin tarihi 1800’lü yıllara kadar uzanmaktadır. Türkiye’de ilk uzaktan eğitim çalışmaları 1924 yılında Dewey’in sunduğu “öğretmen eğitimi raporu” ile gündeme girmiş ve 1950 yılında Türk eğitim sisteminde ilk uzaktan eğitim uygulamaları mektup ile öğretimle başlamıştır. 2547 sayılı Yükseköğretim yasası ile Anadolu Üniversitesi’nde Açık Öğretim Fakültesi’nin kurulması ve 1982-83 eğitim-öğretim yılında öğrenci alımına başlaması ile uzaktan eğitim yükseköğretimde yerini almıştır.

E-öğrenme, online öğrenme, internetten öğrenme, dağıtılmış öğretim, uzaktan-öğrenme, web-tabanlı öğrenme ve uzaktan eğitim terimleri gibi adlarla ifade edilen (Ally, 2011) internet üzerinden gerçekleştirilen uzaktan eğitim, yüksek öğretimde hızla yaygınlaşmaktadır. Birçok üniversite günümüzde değişen öğrenci ihtiyaçlarına cevap vermek amacı ile internet üzerinden uzaktan eğitim vermektedir (Akdemir &Koszalka, 2008).

Dünyada Uzaktan Öğretim Uygulamaları

İletişim teknolojilerinde görülen hızlı gelişmeler dünyanın çeşitli bölgelerinde bulunan ülkelerin öğretim sistemlerini etkilemiştir. Bu teknoloji-öğretim etkileşimi ile bu ülkelerin öğretim sistemlerinde uzaktan öğretime doğru bir yönelme olmuştur.

İngiltere, yükseköğretim alanında "Açık Üniversiteyi" kuran ilk ülkedir. Japonya' da 1948'de öğretim yasası çerçevesinde askerlere ve yarı zamanlı okullara devam edemeyen veya okuldan uzakta bulunanlara öğretim olanaklarını sağlamak üzere geliştirilen uzaktan öğretim sistemi orta, lise ve yüksek öğretim kademelerini kapsamı içine almıştır.A.B.D., açık öğretim yapan üniversiteler kurmuştur. Pennsylvania ve South Carolina Üniversiteleri bunların başında sayılabilir. Bu üniversiteler televizyon ve bilgisayar sistemleri ile öğrencilerin evlerine kadar ulaşarak, gerektiğinde danışman öğretim üyeleri ile öğrenciler arasında bu yola danışmanlık hizmeti sağlayabilmektedir.Kanada'da, A.B.D.'de olduğu gibi, bu alanda televizyondan geniş ölçüde yararlanmaktadır. Hindistan, uydu ile televizyon öğrenimi yaygın biçimde kullanılmaktadır İsrail "EveryMan'sUniversity" isimindeki televizyon kitaplarını geliştirmiştir. İtalyan Radyo ve Televizyon kurumu "tele Scoula" projesini başarı ile gerçekleştirmiştir.

Türkiye'deki Uygulamalar

Cumhuriyet döneminde, ulusal laik ve demokratik bir devlete dönüşmek, iyi örgütlenmiş ve etkili bir öğretim sistemine gereksinim duyulmasına yol açmıştı. O zaman için, toplumun tüm kesimlerine olanakların elverdiği ölçüde kısa sürede ulaşmak gerekiyordu. Nitelikli insan gücü gereksiniminin giderek artması, hükümetleri ve öğretim makamlarını alternatif çözümler aramaya zorladı. Bu arayış "uzaktan öğretim" seçeneğinin, birinci derecede öncelik taşıyan bir konu olarak, öğretim gündeminin başında yer almasına yol açtı.

1960 yılında M.E.B., Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı, bazı teknik konuları, mektupla öğretmek için ilk kez girişimde bulunmuş ve İstatistik-Yayın Müdürlüğü'nde "Mektupla Öğretim Merkezi"nin kuruluşu gerçekleştirilmiştir. Tek boyutlu ve sınırlı amaçla da olsa bu girişim Türkiye de "Uzaktan Öğretim" in ilk ciddi uygulaması idi. Bir diğer uygulama olan Denem Yüksek Öğretmen Okulu (DYÖO), Türkiye'de çağdaş anlamda "uzaktan öğretim" yönetimini uygulamak gibi önemli bir misyonu yüklenmiş bir girişimdir. Bir başka uygulama olan YAYKUR' un amacı, lise ve dengi okul çıkışlı öğrencilere, toplumumuzun ve ekonomimizin gereksinim duyduğu alanlarda modern öğretim teknolojisinin tüm gereklerini kullanarak öğretim olanağı sağlamak ve böylece yüksek öğretim önündeki yığılmaya yönelik çözüm yolu bulmak, iki yıllık bir ön lisans eğitimi ile ara insan gücü kademesini yetiştirmek biçiminde tanımlanmıştır. Son yıllarda ise Anadolu üniversitesi bünyesinde açılan Açık Öğretim Fakültesi'ne verilen görevler ilgili kararnamede şöyle belirtilmiştir; "Üniversite açık öğretim sistemi ile kitap, radyo ve televizyon programları, bilgisayar, akademik danışmanlık, organizasyon, sınav ve her türlü öğrenci işleri gibi servisler vermekle hükümlüdür." Fakültenin dersleri radyo ve televizyon yayınları ile desteklenmektedir. Bir diğer uygulama da ilk eğitimi bitiriş olup, orta eğitimi dışardan bitirmek isteyenlerin gittikçe artması, yeni öğretim olanaklarından yararlanma isteği yeni iletişim ve öğretim teknolojisi ile ilgili gelişmeler açık öğretim lisesinin kurulmasını zorunlu hale getirmiştir. Açık öğretim lisesi, Ekim 1992 tarihinde kurulmuştur. Önceleri radyodan, daha sonra televizyondan yararlanılmıştır.

Sakarya Üniversitesi ülkemizi çağdaş medeniyetler seviyesine ulaştıracak en emin yolun öğretim olduğuna inanmaktadır. Bu amaçla yeni teknolojilerin ışığında öğretimde kaliteyi artırma ve daha büyük kitlelere daha hızlı ve nitelikli öğretim vermenin arayışı içersindedir. Üniversitemizin yıllardır sürdürdüğü daha kaliteli ve verimli öğretim verme arayışlarının bir sonucu olarak Uzaktan Öğretim sistemine geçiş kabul edilmiştir.

Ülkemizde uzaktan eğitim: ön lisans, lisans tamamlama, internet destekli örgün eğitim lisans programı, lisans ve yüksek lisans programları düzeyinde yürütülmektedir. Yükseköğretimde ön-lisans, lisans ve yüksek lisans düzeylerinde gerçekleştirilen uzaktan eğitim programlarının başlıca bölümleri şu şekildedir.

Uzaktan Öğretimin Kurumsal İlkeleri

Genel

Öğretim sektöründe, her geçen gün öğretilmesi ve öğrenilmesi gereken bilgilerin miktarı artmakta, buna karşılık da, öğretime ayrılan kaynaklar azalmaktadır. Yani, daha fazla öğretim masrafı, daha az bütçelerle karşılanmak durumundadır. Uzaktan öğretim, bu sorunu aşmak için üzerine çalışılması gereken bir öğretim yöntemidir. Kullanılan yöntemler ne olursa olsun, uzaktan öğretimin hiç değişmeyen boyutu mesafedir. Uzaktan öğretimin işlevi de mesafe boyutunu ortadan kaldırmak ya da minimuma indirmektir. Bu işlevi gerçekleştirmek için teknolojinin sağladığı imkanlardan faydalanılır.

Dersin İşlenişi

Uzaktan öğretim için seçilen yöntem, dersin içeriğine ve hedef kitleye bağlı olarak farklılık arz eder. Bir uzaktan öğretim yöntemi bir ders için uygun olabilirken başka bir ders içinde başka bir uzaktan öğretim yöntemi uygun olabilir. Her ders uzaktan öğretim yöntemi ile verilemez. Derslerin uzaktan öğretim ile verilip verilmeyeceğinin kararı o dersin uzmanı olan öğretmenleri ile öğretim teknolojileri

uzmanlarının ortaklaşa yapacağı çalışmalar sonucunda verilmelidir. Uzaktan öğretim ile verilebileceğine karar verilen bir dersin içeriği klasik dersane ortamında verilen içerikten farklılıklar gösterebilir. Uzaktan öğretim ile verilebileceğine karar verilen her bir dersin fayda/maliyet analizleri ile yapılmalıdır. Bir dersin uzaktan öğretim ile verilmesinin sağlamış olduğu fayda, sarf edilen mali kaynaklara oranlanarak, klasik öğretimin fayda/maliyet oranı ile karşılaştırıldığında, büyük bir maliyet artışı söz konusu ise, bu dersin uzaktan öğretim ile verilmesi ertelenerek teknolojinin gelecekte getireceği ucuzlamalara ve gelişmelere paralel olarak yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Öğrenci Yönü

Öğrencilerin öğrenim ihtiyaçlarının karşılanması, her etkili uzaktan öğretim programının köşe taşı ve saf çabalarının sonucunun sınıdığı bir kriterdir. Öğrencilerin uzaktan öğretime bakış açısı ve dersin uzaktan öğretim ile verilmesine gösterdiği tepkiler farklılıklar arz eder. Bazı öğrenciler kolaylıkla uzaktan öğretim ile derslerin verilmesine uyum sağlarken bazıları da bir türlü uyum sağlayamayabilirler. Öğrencilerin öğretmenleri ile olan fiziksel yakınlığı, uzaktan öğretimde, klasik öğretime kıyasla oldukça fazla olacağı için, özellikle öğretmen merkezli öğretime alıştırılmış öğrencilerde olumsuz gelişmelere sebep olabilir. Uzaktan öğretim öğrencileri kendi başlarına çalışabilme ve derste daha fazla aktif olma becerilerini kazanmaları açısından faydalı sonuçlar üretebilir. Uzaktan öğretim için kullanılan teknolojilere öğrencilerin aşinalığı öğrencileri verilen dersleri başarılı bir şekilde almaları açısından çok önemli bir faktördür. Bir ders için uygun olmayan bir uzaktan öğretim yönteminin kullanılması, öğrenciler üzerinde olumsuz etkilere yol açabilir ve öğrencilerin öğrenme heves ve motivasyonlarını önemli ölçüde azaltır. Öğrencilerin, uzaktan öğretimin uygun kullanıldığı taktirde, en az klasik öğretim kadar faydalı olacağı konusunda eğitilmeleri ve ikna edilmeleri, uzaktan öğretimin başarısı açısından önemlidir.

Öğretmen Yönü

Öğrencilerde olduğu gibi, öğretmenlerin de uzaktan öğretimin uygun kullanıldığı taktirde, en az klasik öğretim kadar faydalı olacağı eğitilmeleri ve ikna edilmeleri, uzaktan öğretimin başarısı açısından önemlidir. Öğretmenler, derslerinin uzaktan öğretim ile verilip verilmeyeceği konusundaki kararın kilit elemanlarıdır. Bir dersin uzaktan öğretim ile verilip ve verilmeyeceğine karar vermeden önce, öğretmenlerin uzaktan öğretim teknolojilerine ve gerçek hayattaki uygulamalarına aşina edilmeleri gerekmektedir. Öğretmenlerin, bir dersi klasik dersane ortamında vermek ile uzaktan öğretim ile vermek arasında farklılıklar olduğunun bilincinde olması gerekir. Uzaktan öğretim için seçilen bir dersin içeriklerinin neler olacağını saptanması öğretmenlerin görevidir. Ancak bu içeriklerin uzaktan öğretim ile verilebilecek hale getirilmesi görevi öğretmen ile birlikte öğretim teknolojileri ve ders içeriği geliştirme uzmanlarında aittir.

Plan ve Program Yönü

Derslerin uzaktan öğretim ile verilecek şekilde planlanması, klasik öğretime göre daha karışık bir işlemdir. Ders plan ve programcılar, derslerin yerlerini, zamanlarını, katılacak öğrencileri ve uzaktan öğretim araçlarını daha detaylı olarak planlamak zorundadırlar.

Uzaktan Öğretimin Amaçları

- ◆ Daha fazla kitleye erişim sağlamak.
- ◆ Fiziksel uzaklık boyutunu öğretim sürecinden kaldırmak.
- ◆ Öğretim maliyetlerini düşürmek
- ◆ Öğretim verilmesi düşünülen hedef kitleye daha hızlı erişebilmek.
- ◆ Öğretim sürecini çabuklaştırmak.
- ◆ Klasik dersane ortamının getirebileceği psikolojik baskıları yok etmek .
- ◆ Öğrenme olayını hızlandırmak.

- ◆ Öğrencileri öğrenme sürecinde daha fazla aktif hale getirmek.
- ◆ Öğrenme fırsatlarını ve alternatiflerini arttırmak.

Uzaktan Öğretimin Avantajları

- ◆ Artan öğretim fırsatları
- ◆ Farklı farklı coğrafik konumlarda daha fazla kişiye ulaşması gereken öğretimin zamanında verilmesi
- ◆ Çok farklı yerlerde olabilen konu uzmanları gerçek zamanda erişim
- ◆ Öğretim ortam ve metotlarında artan esneklik
- ◆ Öğretmen ve öğretim ortam kaynaklarının paylaşımındaki artış
- ◆ Öğrencinin çalıştığı yerde eğitilmesinin sağlanması ile artan üretkenlik
- ◆ Öğrenci yolculukları ve masraflarında azalma
- ◆ Öğretim ortamı ile gerçek çalışma ortamı arasındaki farklılığının azalması
- ◆ Öğretim masraflarında önemli ölçüde azalma
- ◆ Öğrencilerin derslere erişimini kolaylaştırma
- ◆ Bilgiye erişimin hızlanması ve kolaylaşması
- ◆ Öğretim materyallerinin dağıtımının hızlanması

Uzaktan Öğretimin Dezavantajları

- ◆ Öğretmenle öğrencinin göz temasının olmaması
- ◆ Uzaktan öğretime uygun olmayan derslerin uzaktan öğretim ile verilmesi halinde, dersin etkin olmayışı
- ◆ Öğretmenlerin öğrencilerini klasik öğretimdeki gibi kontrol edememesi
- ◆ Kullanılacak teknolojilere bağlı olarak, maliyetinin yüksek olabilmesi
- ◆ Ders içeriklerinin hazırlanması için daha fazla emek ve zamana ihtiyaç duyulması
- ◆ Plan ve koordinasyonunun daha zor ve karmaşık oluşu
- ◆ Öğretmenlerin derse hazırlanmaları için daha fazla zamana ihtiyaçlarının olması
- ◆ Uzaktan öğretimin yeteneklerinin yanlış yorumlanması ile öğretmen ve öğrencilerin öğretime ve öğrenme motivasyonlarının azalabilmesi.

4.1. UZAKTAN EĞİTİM MODELLERİ

Uzaktan eğitim modellerinde üç koşul söz konusudur. Bunlar; kullanılan modelin yapısı, teknolojik boyutu ve ekonomik özelliğidir. Modeller arasındaki temel fark, öğretim materyalinin hedef kitleye sunum şekli ve öğrenenin zaman ve mekâna bağlılık durumudur. Bu farklardan dolayı modeller üç şekilde sınıflanmıştır (İşman, 2011).

- a) Eş zamanlı olmayan (asenكرون)
- b) Eş zamanlı (senكرون)
- c) Karma (blended)

a) Eş zamanlı olmayan eğitim: Asenكرون eğitimde, öğrenci istediği zaman istediği yerden web üzerindeki derslere girebilir, test yapabilir ve aktivitelere katılabilir. İsteddiği dersi istediği kadar tekrar edebilir. Bu öğretim modelinde katılımcılar istedikleri zaman istedikleri yerden eğitimlerini alabilirler (Toker Gökçe, 2008).

b) Eş zamanlı eğitim: Senكرون eğitimde, sınıf ortamında canlı bağlantı yoluyla (internet, uydu vb.), eş zamanlı olarak, kullanıcılar ve sunucu (öğrenciler ve eğitimci) etkileşimli olarak uygulama içindedirler. Bu uygulamada öğrenciler soru sorabilir, birbirleri ile tartışabilir veya test çözebilirler (Toker Gökçe, 2008).

c) Karma eğitim: Yaygın olarak kullanılan tanımlamalardan birisi karma eğitimi; çevrimiçi eğitimin geleneksel eğitim yöntemiyle birleştirildiği bir eğitsel sunum modeli olarak tanımlamaktadır (Colis&Moonen, 2001). Yine benzer şekilde Rasmussen (2003) karma eğitimi “teknolojiyi (televizyon, internet gibi yüksek teknolojinin ya da sesli e-posta, konferanslar gibi düşük teknolojinin)

geleneksel eğitim ve öğretimle birleştirilerek kullanılan bir uzaktan eğitim metodu” şeklinde tanımlanmaktadır.

4.2. Uzaktan eğitimi oluşturan bileşenler

4.2.1. Yazılım bileşenleri

Learning Management System (LMS)/Öğretim Yönetim Sistemi: İnternet üzerinden uzaktan eğitim hizmeti verme amacı ile kullanılan sistemlere denir. Bu sistemler üzerinde tanımlanmış kullanıcılara öğrenci, eğitici, ders açıcısı, sistem yöneticisi gibi roller atanarak ders içerikleri, ödevler, değerlendirmeler, canlı görüntü, sohbet odaları, mesaj tahtaları gibi araçlar yardımıyla öğrenci-materyal-öğretmen etkileşimi internet üzerinden sağlanmaktadır.

CMS (Content Management System): İçerik Yönetim Sistemi

Sanal sınıf: Belli bir içeriği bir ağ üzerinden öğrenmek amacıyla oluşan grup.

e-Öğrenme (e-Learning): İnternet, bir ağ veya sadece bilgisayar yolu ile gerçekleşen öğrenmelerdir.

m-Öğrenme (m-Learning): Mobil iletişim araçları yolu ile gerçekleşen öğrenmelerdir.

Web tabanlı uzaktan eğitim: Web teknolojileri kullanılarak gerçekleştirilen uzaktan eğitim etkinlikleridir.

Yaşam boyu öğrenme: Bireyin, yaşamı boyunca sürekli bir öğrenme etkinliği içerisinde olması durumudur.

Eş zamanlı (senkron) öğrenme: Farklı mekanlardaki bireylerin, aynı anda çift yönlü iletişim teknolojileri yardımıyla sanal ortamda bir araya gelip gerçekleştirdikleri öğrenme.

Çevrimiçi öğrenme: Bir ağ üzerinden sunulan içerikle gerçekleştirilen öğrenmelerdir.

Senkron (Eş zamanlı) uzaktan eğitim: Öğrenenlere aynı anda ancak farklı ortamlarda sunulan eğitimidir.

Asenkron (Farklı zamanlı) uzaktan eğitim: Öğrenenlere hem farklı zamanlarda ve hem de farklı ortamlarda sunulan eğitimidir.

Karma/Harmanlanmış (Blended) eğitim: Her türlü teknolojinin kullanılabilirdiği, geleneksel ve uzaktan eğitimin farklı modellerinin bir araya getirilerek düzenlendiği eğitimidir. Karma öğretim %30'u örgün, %70'i ise uzaktan eğitim olarak yürütülen bir eğitim programıdır.